

KATRINA KAMMARMUSIKFESTIVAL

ÅLAND 5–8 AUGUSTI 2026

Programblad till denna konsert säljs vid dörren

Öppningskonsert ”Jakob drömmer – om frihet?”
Onsdag 5.8.2026 kl. 19.00 i S:t Görans kyrka, Mariehamn

Joseph Haydn

Pianotrio i ess-moll, Hob. XV:13

I. Andante

II. Allegro spiritoso

Tuija Hakkila

Cecilia Zilliacus

Kati Raitinen

Mieczysław Weinberg

Stråktrio Op. 48

I. Allegro con moto – Moderato

– Allegretto con moto

II. Andante

III. Moderato assai

Cecilia Zilliacus

Ylvali McTigert Zilliacus

Kati Raitinen

Pavel Haas

Stråkkvartett Nr. 2 Op. 7

”From the Monkey Mountains”

IV. Wild Night. Vivace e con fuoco

Avantikvartetten

Tiit Joamets

—

Joseph Haydn

Stråkkvartett Nr. 3

i C-dur (”Emperor”), Hob. III:77

II. Poco adagio – cantabile / Improvisation

Avantikvartetten

Margareta Bengtson

Mathias Algotsson

Duke Ellington

Freedom

Margareta Bengtson

Mathias Algotsson

Helvi Leiviskä

Pianokvartett i A-dur, Op. 1

I. Allegro

II. Andante

III. Allegro

Tuija Hakkila

Cecilia Zilliacus

Ylvali McTigert Zilliacus

Kati Raitinen

INTRODUKTION TILL PROGRAMMET FÖR ÖPPNINGSKONSERTEN

Ess-moll? En minst sagt ovanlig tonart för Wienklassikerna. Tankarna går till det melankoliskt meditativa preludium i samma tonart som redan Bach skrev för sitt "vältempererade klaver".

Men när **Joseph Haydn** (1732–1809) 1796 hade skrivit en livlig triosats i Ess-dur beslöt han sig ett år senare för att lägga till en sats att spelas före den befintliga; en kontemplativ i moll med mörka ackord. Det stannade vi bara två satser, formen är lika ovanlig som tonarten.

Dessförinnan hade Haydn komponerat inte mindre än fyrtio(!) pianotrior. De första följde äldre traditionella mönster; det var närmast fråga om pianosonater med markerande inlägg och färgklickar från en violin och en cello.

Särskilt cello nöjde sig ofta med att förstärka pianots eller cembalons svaga basregister. Emellertid

hade Haydn under sina år i London gjort bekantskap med nya klangstarka instrument och skrev senare med växande förkärlek för pianots lägre register.

Hans pianotrior anses vara exempel på tidens bästa pianomusik. Just i denna ess-molltrios andra sats (som alltså skrevs först och går i dur) är det emellertid violinen som tar för sig rejält och briljerar i höga lägen. I manuskriptet står *Jakobs dröm! Av Dr. Haydn*, syftande på den bibliske Jakobs dröm om änglar som gick upp för en hög stege. Han skickade

satsen på skämt till en tysk violinist, känd för att snubbla på tråden i höga lägen. Framförandet lär mycket riktigt, enligt ensemblens pianist, ha gjort en nog så komisk effekt... Haydns musikaliska humor förnekade sig inte heller i livets praktik

Haydn hade visserligen en svår barn-dom men gjorde en fenomenal klassresa från busig gatumusikant till internationell stjärna, brevväxlande med furstar och biskopar. Det är en svindlande skillnad mellan hans liv i uppburen berömmelse och **Mieczysław (Moisei/Mojsze) Vainbergs** (1919–1996). Dennes ursprungliga namn Weinberg stavas ibland också Vajnberg – förmodligen var det bättre gångbart i Sovjet. Han föddes i Warszawa, där hans

föräldrar arbetade vid en judisk teater. Hans far- och morföräldrar hade dödats under tidigare pogromer – precis som i

sin tur deras föräldrar.

Hans egna föräldrar, liksom hans syster, brändes 1941 i ett tyskt koncentrationsläger. Själv flydde han undan nazismen och kom över Minsk till Tashkent varifrån han 1943 skickade sin första symfoni till Sjostakovitj som blev så imponerad att han ordnade med en officiell inbjudan till Moskva.

De båda tonsättarna förblev nära vänner livet ut och tog för vana att alltid spela sina nyskrivna stycken för varandra. Vem tog intryck av den andre? Vainberg kom

Hans pianotrior anses vara exempel på tidens bästa pianomusik.

utåt sett att stå i skuggan av Sjostakovitj, men säkert är att denne inspirerades till flera viktiga verk, bland annat av Vainbergs judendom.

Kan en ung kompositörs bana starta med sämre förtecken? Hur väl han än snart etablerade sig i Moskva som lysande pianist och kompositör

fick Vainberg snabbt inse att antisemitism inte var bara en nazistisk specialitet. Hans svärfar Mikhoels, känd skådespelare och chef för judiska teatern i

Moskva, avrättades under sken av en trafikolycka på order av Stalin som hade inlett en kampanj mot "formalism". Sådan blev ofta betraktad som en judisk synd. Konstens funktion skulle vara ideologisk propaganda.

1953 arresterades Vainberg för att i judisk-borgerlig-nationalistisk anda ha förberett a) en judisk republik på Krim, b) för att ha grävt en tunnel under sitt hus för att fly till England. Hans hustru bad Sjostakovitj att bli förmyndare för deras dotter om "något skulle hända" – det var få som återvände från fängelset Ljubljanka på den tiden. Vainbergs hälsa var svag, han förhördes i dygn utan sömn, han tvangs arbeta i fångdräkt och med avrakat hår i 30 graders kyla.

Dmitrij Sjostakovitj skrev ett protestbrev till Beria (modigt!) och lyckades faktiskt få honom fri efter några månader – kanske trots allt tack vare Stalins död i april samma år.

Den följande "tövådersepoken" i Sovjetunionen bäddade för en fruktbarare tid. Vainberg kom att efterlämna flera operor, 22 symfonier och 17 stråkkvartetter – sammanlagt 154 opus av mycket varierande slag, varav många hör till det bästa i rysk musik från hans tid. Värld att nämna

är också hans filmmusik (t.ex. Tranorna flyger) och inte minst hans musik till den tecknade versionen av *Nalle Puh*, vars sånger på ryska fortfarande lever i Ryssland!

Stråkkvartion op. 48 tillkom redan 1950. Året var turbulent, och de tre stämmorna sägs "söka klarhet inuti skuggor. Resultatet är inte musik som ropar; den minns, tröstar och härdar ut." Kanske är det Vainbergs mest spelade stycke.

Vainberg dog utblottad och sjuk, sängliggande de två sista åren och utan hjälp från den imploderade staten (ens för en bruten höft) efter Sovjetunionens fall. Vänner sörjde för hans utkomst, hans andra hustru slutade arbeta för att ta hand om honom.

En final i moll alltså. Ett stort antal senkomna hedersbevisningar bör dock ha lyst upp hans misär med ett och annat durackord.

Över **Pavel Haas** (1899–1944) barndom i den mähriska staden Brno vilade inga mörkare skuggor, med undantag av första världskriget. De närmaste åren efter

fredsslutet studerade han framför allt för Leoš Janáček (som *"aldrig berömd, antingen sablade ner eller förblev tyst."*). Han arbetade som journalist och musikkritiker, i sin fars skomakeri – och komponerade. 1925 tillkom hans andra stråkkvartett kallad *"Från apberget"*. Namnet syftar på ett berg på det mähriska höglandet som lockade turister. I sista stund tillförde Haas

alster. 1944 fördes han till gaskammaren i Auschwitz där han ställdes i ett led tillsammans med den tjeckiske dirigenten Karel Ančerl. Av de två valdes Ančerl bort, han överlevde och blev i sinom tid en hängiven främjare av Haas musik.

När **Joseph Haydn** (1732–1809) hade återvänt från London komponerade han sex stråkkvartetter som han tillägnade

Nürnberglagarna förbjöd samarbete med judiska författare, men Haas opera Charlatanen hann uppföras sju gånger innan allt förknippat med judiska upphovsmän definitivt bannlystes år 1938.

slaginstrument i den sista satsen *"Vild natt"*, men strök dem igen efter att verket inte mottogs väl. Numera återinförs de ibland. De övriga satserna är: *Landskap, Vagn, kusk och häst, och Månen och jag.*

1935 började skuggorna tätna; hans första äktenskap måste snart upplösas på grund av hans judiska börd. Nürnberglagarna förbjöd samarbete med judiska författare, men Haas opera *Charlatanen* hann uppföras sju gånger innan allt förknippat med judiska upphovsmän definitivt bannlystes år 1938. Även hans andra hustru avstängdes från sin läkartjänst.

Efter en tid utan utkomstmöjligheter och till sist även utan bostad deporterades Pavel Haas till Theresienstadt, Hitlers s.k. mönsterläger i Österrike. I stället för hårt arbete bereddes han tillfälle till att komponera och framföra musik. Av det han skrev under fängelselika förhållanden finns dock bara få sidor bevarade jämsides med några andra fängslade tonsättares

greve Erdödy. Den tredje av dem, i C-dur, innehöll en melodi som kom att bli Haydns obestridligen oftast hörda takter. Kvartettens andra sats består nämligen av fyra variationer över hymnen *"Gud bevara kejsaren"*. Greve von Saurau föreslog den 30 januari 1797 för myndigheterna i Prag, att *"denna av den illustre Haydn komponerade hymn skulle sjungas av alla och envar på kejsaren Franz II:s födelsedag den 12 februari, på alla teatrar i Wien och Prag."*

Och så skedde. Melodin sjöngs till en text av wienerpoeten och frimuraren *Leopold Haschka* och väckte så stark entusiasm att den infördes som nationalsång. Tanken var att den skulle väcka samma patriotiska känslor som *"God Save the Queen"* och *Marseljäsen* i respektive länder. Den förblev mycket riktigt Österrikes nationalhymn till 1918 och upptogs på nytt mellan 1930 och 1938. Sedan fick den en annan text (skriven av Hoffman von Fallersleben redan 1841) *"Deutschland,*

Deutschland über alles“, och sjöngs i det nationalsocialistiska Tyskland. Numera är den fortfarande både Österrikes och Tysklands nationalhymn ehuru med olika texter. Tyskland har bevarat von Fallerslebens tredje strof *”Enighet och rätt och frihet”* som numera är en nationell devis. Tonerna har under årens lopp tjänat imperialism och nazism och demokrati lika väl, även om de sjungits med varierande entusiasm...

”Duke” Ellington (1899–1974) var visserligen inte jude och slapp leva under en totalitär regim. Men han levde i ett vitt samhälle och fick uppleva rättslösheten och utstöttheten ur de svartas synvinkel. Ännu som högt betald celebritet tvangs han använda bakdörrar och äta i kulisserna.

Den unge Edward K. var till en början lika intresserad av baseball som han fascinerades av pianospel långt innan han ens kunde noter. Men han var inte bara den glada jazzlirare vid pianot han sedan blev och som vi oftast tänker på, utan komponerade också musik i större format, verk som han likt barockens orkesterledare dirigerade från pianot.

Han skrev mycket musik till olika sceniska evenemang och efterlämnade bland annat en ofullbordad opera. Han satte också ihop en kristen jazzliturgi som han själv ansåg *”var det viktigaste han gjort”* – och det var ju sammantaget inte så lite. Säg den erkända scen han inte uppträdde på, säg den berömda jazzmusiker som

inte någon gång ingick i hans skiftande ensembler eller sjöng någon av hans tusentals låtar! Alice Babs hörde till dem.

”Frihet är det bästa ting som sökas kan i världen kring” skaldade biskop Thomas i

Sverige på 1400-talet.

Även Ellington insåg att frihet är ett högst tånjbart begrepp, beroende på vem som tar ordet i sin mun.

Även Ellington insåg att frihet är ett högst tånjbart begrepp, beroende på vem som tar ordet i sin mun. *”Det*

kan användas till mycket – ibland rentav till att representera frihet...” Texten i den lilla sången *Freedom* som ofta ingick i hans ’sakrala konserter’ ger en liten fingervisning om Ellingtons sociala engagemang. Framför allt var han en otröttlig förkämpe för ett rättvist medborgarskap. Under en lång tid vägrade han att framträda för en segregerad publik.

Ella Fitzgerald sa på hans begravning:

”Det är en sorglig dag. Ett geni har gått bort.”

Så här stod det i Katrinas programkommentar 2021: *”Det värmer hjärtat att se **Helvi Leiviskäs** (1902–1982) namn på ett konsertprogram. Katrinas programval är en välgärning mot Finlands muskarv, där så mycket hinner falla i glömska.”* Och så får det stå även idag.

Leiviskäs far var präst och hon kom själv att ägna sig mycket åt teosofi, men vigde slutligen sitt liv åt musiken. Hon studerade komposition både för Erkki Melartin och Leevi Madetoja och instrumentation i Wien, men hennes far hade dött ung och hon fick därför ta hand om sin mor och hon fick därför ta hand om sin mor och sina yngre syskon. Leiviskä arbetade som kritiker och samtidigt under trettiofem

år som bibliotekarie på Sibeliusakademien. Komponera fick hon göra om nätterna, eftersom hon också var musiklärare, både anställd och privat. Vid sidan om sina många sysslor hann hon ändå skriva inte mindre än fyra symfonier, orkesterstycken, en pianokonsert, kammarmusik och sånger och filmmusik. För sin gärning

belönades hon 1962 med Finlands Lejons orden.

Hennes pianokvartett är ursprungligen ett ungdomsverk från 1926. Men hon reviderade det så sent som 1935. Ungdomlig fräschör förädlad av mognare erfarenhet.

TUIJA HAKKILA

Tuija Hakkila studerade vid Sibelius-Akademien och Pariskonservatoriet samt för framstående pedagoger som Claude Helffer och Malcolm Bilson. Hon var Fulbright-stipendiat vid Columbia University 1985–1986.

Sedan 1987 har hon varit verksam vid Sibelius-Akademien, där hon blev professor i pianomusik 2014 och tog doktorsexamen 2005. Hon undervisar internationellt och har även varit verksam vid Det Kongelige Danske Musikkonservatorium.

Hakkila har uppträtt världen över som solist och kammarmusiker samt samarbetat med ledande musiker och dirigenter. Hon har också varit konstnärlig ledare för flera festivaler och konsertserier.

Hennes repertoar sträcker sig från barock till samtida musik, med särskilt intresse för tidstypiska instrument och uruppföranden. Hon har gjort ett flertal uppmärksammade inspelningar, bland annat av Wolfgang Amadeus Mozarts pianoverk och modern kammarmusik.

CECILIA ZILLIACUS

"Cecilia is extremely musical and living proof that it's always possible to pursue unusual ideas." (The Strad, 2018)

Genom åren har publiken omfamnat Cecilias lika raffinerade som varma uttolkningar av allt från de stora klassiska och romantiska verken till nutida kammarmusik och samarbeten över genrerna – från Europas mest framstående symfoniorkestrar, dirigenter och komponister till jazzmusiker, folkmusiker, singer songwriters och många andra.

Utbyte mellan medmusikanter och kontakt med publiken är ledstjärnor för de sammanhang som hon väljer eller initierar. "Jag vill befinna mig i sammanhang där det är viktigt att just jag bidrar med min särprägel – precis som de andra musikerna bidrar med sin – och att vårt arbete tillsammans blir större än delarna." Cecilias arbete med att lyfta fram okända tonsättare, både manliga och kvinnliga, har lett till en mycket bred repertoar. Inte minst möter hon publiken i kompositioner som tonsättare skriver just för henne.

Hon samarbetar regelbundet med internationellt verksamma musiker, kompositörer och dirigenter, och har gjort en rad uppmärksammade skivinspelningar, varav flera belönats med Grammis. Som solist har hon framträtt med de flesta svenska symfoniorkestrar samt med många nordiska och europeiska.

Cecilia är konstnärlig ledare för Katrina kammarmusik och hade samma roll för Musikfestspelen Korsholm 2018–2022. Hon var en drivande kraft i den flerfaldigt

prisbelönade stråkktrion ZilliacusPersson-Raitinen och är nu aktiv i både Amanda trion (Kati Raitinen, cello, Bengt Forsberg, piano) och i Zilliacuskvartetten.

Hennes ledarskap kännetecknas av en öppen och lustfylld inbjudan till kreativa processer. På så sätt har hon spelat en stor roll för tillströmningen av nordiska och europeiska kompositörer och artister till Stockholm och Finland.

Cecilia är utbildad i Stockholm och i Köln. Hon är professor vid Kungliga Musikhögskolan i Stockholm och vid Sibelius-Akademien i Helsingfors. Hon är också ledamot av Kungliga Musikaliska Akademien. Violinen är sedan många år en Nicola Gagliano från Järnåkerfonden.

KATI RAITINEN

Kati har etablerat sig som en av Sveriges mest framträdande musiker. Förutom sin tjänst som solocellist i Kungliga Hovkapellet driver hon tillsammans med Cecilia Zilliacus kammarmusikserien "Äntligen måndag" i Stockholms konserthus. Kati framträder även regelbundet på festivaler runt om i världen och har gjort otaliga inspelningar för radio och tv.

Hon har vunnit 4 grammis-priser för olika kammarmusikinspelningar, och varit

nominerad 7 gånger. Hon har spelat som solist med de flesta svenska orkestrarna. 2022 gjorde Kati sin debut som konstnär på Mänttä Art Festival (Mäntän kuvataideviikot) och 2023 valdes Kati in i Kungliga Musikaliska Akademin.

Hon är konstnärlig ledare för Järna cellofestival som ordnas för andra gången vid Allhelgonahelgen i år. Kati studerade i Helsingfors för professor Martti Rousi och i Stockholm för professor Frans Helmeron.

YLVALI McTIGERT ZILLIACUS

Ylvali McTigert Ziliacus är en hängiven kammarmusiker. Hon hänförs av mötet mellan tonsättare och musiker oberoende av tid och rum, och musikens gränslösa, ordlösa samtal.

Efter studierna i London var hon 2004 med och grundade Lendvai String Trio. En ensemble som sedermera framträtt i konsertsalar såsom Wigmore Hall och Concertgebouw samt gjort kritikerrosade inspelningar av både Beethoven och Röntgens samtliga verk för stråktrio. 2011 emottog de Kersjespriset i Holland.

Med Ziliacuskvartetten har Ylvali vid flera tillfällen framträtt i Stockholms Konserthus på "Äntligen Måndag" samt

Tonsättarfestivalen 2024. Samma år vann ensemblen en grammis för deras inspelning av stråkkvartetter av Maier, Röntgen och Grieg. Ylvali har återkommande medverkat vid många internationella festivaler såsom Ernen Musikdorf Festival i Schweiz, IMS Prussia Cove i England och Båstad Kammarmusikfestival.

Hon har tidigare jobbat i Musica Vitae och Uppsala Kammarorkester samt varit medlem i Mahler Chamber Orchestra. Sedan 2025 är hon stämledare i Västerås Sinfonietta med vilka hon och Cecilia senare i höst ska framföra Brittens konsert för violin och viola under ledning av Finnegan Downie Dear.

AVANTIKVARTETTEN

Avanti! Chamber Orchestra, med bas på Kabel fabriken i Helsingfors, har sedan 1983 varit en banbrytande kraft inom det finländska musiklivet och fört nya musikaliska strömningar till publiken.

Avanti framför regelbundet både uruppföranden och finländska premiärer, producerar gränsöverskridande konsertproduk-

tioner samt tvärkonstnärliga samarbetsprojekt. Varje år kulminerar verksamheten i festivalen Suvisoitto i Borgå. Avanti strävar också efter att öppna dörrar för konstnärlig och tvärvetenskaplig dialog som resonerar i bredare samhälleliga sammanhang. Avanti-kvartetten består av musiker ur Avanti och är en väsentlig del av Avantis verksamhet.

MARGARETA BENGTON

Margareta Bengtson växte upp i en musikerfamilj söder om Stockholm och började tidigt sjunga och spela piano. Senare studerade hon harpa vid Kungliga Musikhögskolan.

Hon blev 1984 medlem i The Real Group, som nådde internationella framgångar med turnéer, priser och samarbeten med artister som Barbara Hendricks och Sir George Martin. Gruppen vann en svensk Grammy år 2000.

Margareta utsågs 1997 till bästa kvinnliga solist av Choral Acapella Society of America. Vid sidan av gruppen arbetade hon som frilansande harpist och sångerska och samarbetade bland annat med Nils Lindberg.

Efter att ha lämnat The Real Group 2006 satsade hon på en solokarriär inom jazz, med turnéer och skivutgivningar i bland annat Japan och Europa. Hon har även arbetat med många orkestrar och musiker och fortsatt utveckla sitt konstnärskap, med fokus på egen musik och måleri.

MATHIAS ALGOTSSON

Jazzpianisten, improvisatören och kompositören Mathias Algotsson är känd för sin melodiska och stämningsfulla spelstil. Mathias har en förmåga att förflytta sig mellan olika genrer och stilar och har sedan mitten av nittio-talet varit en eftersökt pianist som spelat runt om i världen med välkända namn såsom Barbara Hendricks, Magnus Lindgren och Rigmor Gustafsson för att nämna några. Han har regelbundna samarbeten med Margareta Bengtson (the Real Group) och Svante Henryson och framträder även solo. Mathias är också en omtyckt kompositör och skriver förutom till egna grupper även körmusik, bland annat till Sofia Vokalensemble och Gustaf Sjökvists kammarkör och publicerad på Gehrmans Musikförlag.

Mathias har gjort sex album i helt eget namn, bl.a. två trialbum på japanskt skivbolag och nu senast "Home at Work Again" med egen "trumlös" kvartett samt en mängd pianosinglar.

Mathias har förutom i Europa också turnerat i Japan (duo och trio) och har bl.a. tilldelats flera utmärkelser inklusive "Dompan's Guld-sax" som den ende "icke-saxofonist" som fått Arne Domnéus jazzpris. Mathias är också en Steinway Spirio recording artist.

